

KPT kehityksen tiellä 28.10. – 4.11.2023

KEHITYSPOLIITTISEN TOIMIKUNNAN MATKARAPORTTI KENIASTA JA SOMALIASTA

KPT:n delegaatio vieraili Keniassa ja Somaliassa puheenjohtaja Inka Hopsun (vihr.) johdolla 28.10. – 4.11.2023. Matkan tarkoituksena oli perehtyä kattavasti Suomen maaohjelmatyöhön ja kumppanuuksiin sekä maiden kehityshaasteisiin ja näkymiin. Matkan pääteemoja olivat naisten aseman ja oikeuksien vahvistaminen, rauha ja turvallisuus, hyvä hallinto ja koulutus. Nairobina lisäksi vierailu sisälsi kaksi samanaikaista kenttämataa, jotka suuntautuivat Mogadishuun ja Mombasaan/Kwalen piirikuntaan. Tämä matkaraportti keskittyy erityisesti Keniaan, missä maaohjelmatyypinen yhteistyö on päättymässä tällä hallituskaudella. Tieto leikkauspäätöksestä tuli raportin laadinnan ollessa vielä kesken.

Raportti perustuu suurlähetystön toimikunnalle toimittamaan kattavaan tausta-aineistoon, tapaamisissa käytyihin keskusteluihin ja tiedonvaihtoon. Raportin laadinnassa on hyödynnetty myös KPT:n omaa materiaalia. Lista vierailun tapaamisista dokumentin lopussa. Raportin sisällöstä vastaa pääsihteeri ja se on delegaation jäsenten hyväksymä.

Osallistujat: Delegaation pj., KPT:n pj. Inka Hopsu (vihr.), edustajat Janne Heikkinen (kok), Sari Tanus (kd) ja Saku Nikkanen (sd) sekä UM:n Afrikan sarven ja itäisen Afrikan yksikönpäällikkö Jukka Pajarinen ja pääsihteeri Marikki Karhu (raportin laatija). Keniassa delegaatioon liittyi Nairobissa myös WWF:n kansainvälisten ohjelmien johtaja Anne Tarvainen (KPT:n jäsen).

Yhteenveto Kenia-osuudesta

Maaohjelmat toteuttavat Suomen pitkänaikavälin kehityspoliittisia painopisteitä, kuten naisten ja tyttöjen aseman (ml. itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden) vahvistaminen sekä koulutus, joita nykyinen hallitusohjelma prioriteetteina korostaa. Lisäksi maaohjelmien painotuksissa on linkitys ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan (vakauden vahvistaminen, demokratia, oikeusvaltiokehitys). Maaohjelmien ja edustustojen aktiivisen toiminnan kautta Suomi on hyvin verkostoitunut kansainväliseen yhteisöön (EU, YK-toimijat, muut avunantajamaat sekä kansallinen ja aluehallinto). Kansalaisjärjestöjen työ tukee tätä kokonaisuutta (esim. extremismien torjunta, hyvä hallinto, yhdenvertaisuus ja nuorten työllisyys).

Samalla on huomioitava kehitysrahoitukseen liittyvät realiteetit ja mittasuhteet. Suomen Kenian maaohjelma (2021-2024) on ollut verrattain pieni, noin 8 MEUR vuosittain. Kansalaisyhteiskunnan kautta kanavoitava apu on noin puolet siitä, kaikkiaan noin 4 MEUR vuosittain, kun taas Finnfundin sijoitusten arvo on noin 58 MEUR. Lisäksi Finnpartnershipille Kenia on keskeisimpiä yrityskumppanuuksien kohdemaita. Samalla ensimmäinen investointitukimuotoinen PIF-hanke (*Public Investment Facility*) käynnistyi viime vuonna terveyssektorilla ja on arvoltaan 24,5 MEUR. Toisaalta, tarkasteltuna hallitusohjelman tasa-arvo ja koulutus –prioriteettien näkökulmasta, Kenian maaohjelman osuus on myös mittasuhteiltaan merkittävä.

Suomen kannalta vahva kehityspoliittinen vipuvarsi on myös EU (kokonaisbudjetti kaudelle 2021-2024 on 324 MEUR, 81 MEUR vuosittain), jonka kautta toimiminen vahvistunee jatkossa entisestään Team Europe -hengessä. Sen kääntöpuolena on Suomen kansallisen kehityspoliittisen profiilin

madaltuminen. On myös huomattava, että YK-järjestelmän tuki Kestävän kehityksen strategian toteuttamiselle Keniassa on miljardiluokkaa. Jäsenmaana ja hallintoneuvostojen jäsenenä Suomi voi vahvistaa kädenjälkeään ja prioriteettejaan myös tätä kautta.

Somalian osalta kysymys hallitusohjelmaan kirjatusta kehityskumppanuuden strategisuudesta on ilmeinen. Perusteluiksi voi mainita maan äärimmäisen haurauden, alhaisen kehitystason, yhtäaikaiset ja monisyiset konfliktit, naisten ja tyttöjen erittäin huolestuttavan aseman, kuivuuden myötä edelleen heikentyvän humanitaarisen tilanteen ja extremismin, jolla negatiivisia kerrannaisvaikutuksia alueen ulkopuolella (ml. Kenia).

Myös Kenian osalta kehityspoliittiset tarve- ja oikeusperustaiset syyt maaohjelmayhteistyön jatkuvuudelle ovat edelleen olemassa (esim. YK-järjestöt painottavat vahvasti tätä). Perusteina voidaan pitää köyhyyden vähenemisen huolestuttavaa hidastumista (suhteessa väestönkasvuun ja talouden kumuloituihin ongelmiin), kasvavaa eriarvoistumista, extremismin nousua ja vastuunkantoa Afrikan sarven pakolaisista ja humanitaarisesta tilanteesta, jota ilmastonmuutos ja luontokato kärjistävät. Lisäksi tapaamisissamme paikalliset yhteistyösapuolet, edunsaajat ja kansainväliset kumppanit (esim. UN Women ja Saksa) ovat kokeneet Suomen tuen hyvin tärkeäksi ja toivovat sen jatkuvuutta. Edustustolla on yhteistyön toimeenpanon ohella merkittävä koordinoiva rooli erityisesti tasa-arvo- ja ammattikoulutus -sektoreilla, joka vaatii resursseja.

Yhteistyö yksityissektorin kanssa on tärkeä kehitys- ja kauppapoliittinen pilari Keniassa, jota tulee entisestään vahvistaa erilaisin vastuullisin ja kestävästä kehitystä vahvistavin kumppanuuksin (EU:n *Global Gateway*, Finnfund, muut kehityspoliittiset lainat- ja investoinnit (ml. *Public Investment Facility*, PIF, jonka piirissä yksi hanke), liikekumppanuudet sekä puhtaasti yksityiset kestävät investoinnit). Tämä pilari ei kuitenkaan korvaa maaohjelman piirissä tapahtuvaa toimintaa ja sen tavoitteita (kuten ammatillinen koulutus, naisten voimaannuttaminen, naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ tai naiset/nuoret rauha ja turvallisuus -ohjelmat).

Sekä Kenia että Somalia ovat asemoituneet Suomen hallituksen toivomalla tavalla suhteessa Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa. Kansalaisjärjestöjen tekemän työn jatkuvuus Keniassa on tärkeää. Kansalaisjärjestöt eivät kuitenkaan ole ulkopoliittisia toimijoita, eivätkä voi korvata maaohjelman kautta avautuvia yhteyksiä Kenian hallintoon. Hyvät yhteydet Kenian hallintoon ja paikallishallintoon maaohjelman kautta avaavat toimintamahdollisuuksia myös tutkimusyhteistyölle ja järjestöille sekä yksityissektorin yhteistyöhön. Kahdenvälinen rahoitus mahdollistaa myös pääsyä Euroopan unionin yhteisrahoituksen piiriin. Miten edustusto takaa nämä yhteydet jatkossa ilman kahdenvälistä ohjelmaa?

Kenian maaohjelman lakkauttamista ei tulisi myöskään perustella sillä, että kehitysyhteistyökumppanuus on tullut valmiiksi tai tarpeettomaksi etenkin Suomen maaohjelman tasa-arvo ja ammatillinen koulutus -teemoissa. Se ei vastaa kansainvälisen yhteisön (EU, YK-järjestöt tai tapaamiemme hallinnon edustajien) näkemystä Kenian tilanteesta (vrt. "Kahden Kenian haaste" s. 8). Tarve yhteistyölle on edelleen valtava.

Huomioita ja suosituksia

Yleisesti

- *KPT:n delegaatio toteaa, että maaohjelmat toteuttavat Suomen kehityspoliittikan pitkäaikaisia painopisteitä sekä hallitusohjelman painotuksia (sukupuolten tasa-arvo ja*

koulutus) laadukkaasti. Suomalainen lisäarvo ja yhteydet Suomen ulkopoliitikkaan sekä yhteistyöverkostojen kattavuus (ml. paikalliset toimijat) konkretisoituivat vierailuissa.

- *Ymmärrystä maaohjelmien ulkopoliittisesta ja kehityspoliittisesta merkityksestä tulisi vahvistaa edelleen suomalaisessa päätöksenteossa. Maastrategiat ovat muodostuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana kehikseksi, johon eri toimijat ja toiminnot yhdistävät (julkiset toimijat, kansalaisjärjestöt, yksityissektori). Maaohjelmat ovat keskeinen kanava edistää tulosperustaisesti (kehityspoliitiikan tulostaportointi eduskunnalle) ja ihmisoikeusperustaisesti kehityspoliitiikan painopisteitä (sukupuolten tasa-arvo, koulutus). Ne avaavat Suomelle ovet neuvottelupöytiin ja yhteistyöverkostoihin sekä ankkuroivat toimet kumppanimaiden yhteiskuntiin.*

Kenian maaohjelma ja muu yhteistyö

- *Kehityspoliittisesta näkökulmasta Suomella olisi edelleen perusteet jatkaa Kenian maaohjelmaa. Kenian kohoamisesta kaikkein vähiten kehittyneiden maiden ryhmästä alemman keskitulon maaksi huolimatta köyhyyden väheneminen ei edisty suhteessa väestönkasvuun, eriarvoisuuden lisääntyminen ja alueelliset erot ovat merkittäviä, naisten osuus päättäjistä on alhainen ja sukupuolittunutta väkivaltaa esiintyy huolestuttavasti (ml. silpominen). Lisäksi YK:n mukaan Kenia kannattelee vastuuta noin 555 000 pakolaisesta.¹*
- *Maaohjelmien lakkauttamista ei tule perustella sillä, että kehitysyhteistyökumppanuus on tullut valmiiksi tai tarpeettomaksi etenään nuorten työllistämiseen tähtäävästä ammatillisesta koulutuksesta ja tasa-arvokysymyksissä. Kyse on kehitysyhteistyöhön kohdistuvien leikkausten ja sopeutustoimien johdosta tehtävästä priorisoinnista ja poisvalinnasta. Päätökset maaohjelmien karsimisesta on tehty ennen ulkoministeriön tilaaman riippumattoman arvaluonnin valmistumista (kesä 2024).*
- *Maaohjelman päättyessä EU-yhteistyö ja vaikuttaminen tulee hyödyntää täysimääräisesti. Erityisen tärkeää tämä on sukupuolittuneen väkivallan kitkemisessä, (josta Suomi maaohjelman päätymisen myötä vetäytyy) sekä sukupuolten tasa-arvon kaikessa toiminnassa. EU:n ja Kenian hallinnon välinen strateginen dialogi (2021-2027) on merkittävä kanava (ml. rauha, vakaus ja turvallisuus)*
- *Vierailu kattoi useita suomalaisia hankkeita Keniassa eri sektoreilla ja toimijoiden toteuttamana. Nämä kaikki kuitenkin tukivat Suomen maaohjelmaa ja roolia Keniassa tuoden lisäarvoa Kenian kestävän kehityksen pyrkimyksille.*
- *Seksuaalisten vähemmistöjen edustajat kokevat moninkertaista syrjintää ja vainoa, joka vaatii toimia kaikessa Suomen yhteistyössä (ml. oikeusvaltio- ja demokratiatyö, yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa sekä EU- ja hallitustenvälinen vaikuttaminen).*
- *Finnfundin Kentegra-sijoitushankkeen Gender-vaikutusten seuranta ja viljelijätason tulosten todentaminen kaipaavat vielä systematisointia, jotta positiiviset vaikutukset saadaan vahvemmin näkyviksi.*

Somalian maaohjelma:

- *Suomella ei olisi ulkopoliitikkaa Afrikan sarvessa ilman Somalian maaohjelmaa, siksi se on tärkeä säilyttää ja vahvistaa. Keskeisenä intressinä Suomella on negatiivisen kehityksen hidastaminen (ml. terrorismin leviäminen), valtionrakennuksen tuki ja naisten ja tyttöjen asema.*

¹ Tämä virallinen luku sisältää leireillä olevien pakolaisten määrän. <https://data.unhcr.org/en/country/ken>

- *Somalidiaspora on vahva peruste Suomen tiiviille suhteelle ja näkyvyydelle alueelle. Suomesta Somaliaan palanneiden henkilöiden esimerkkien voima on tärkeä. Tulevaisuudessa diasporalla entistä suurempi merkitys suhteiden monipuolistamisessa ml. rauhanrakennus, liiketoiminnan ja yhteiskunnan eri alojen kehittäminen ja tätä tulee tukea.*
- *Kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhantyön niin kutsuttu "kolmoisneksus" – lähestymistavan toimeenpano vaatii selkeyttämistä ja lujittamista. Lähestymistapa perustuu yhteisanalyysiin näiden toimijoiden välillä, jonka perusteella yhteistyön tiivistäminen tapahtuu. Tapaamisten perusteella joidenkin humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyötoimijoiden käsitykset Somalian kehitysmahdollisuuksista poikkesivat toisistaan huomattavan paljon. Tämä saattaa heijastella myös alueellisia eroja, jotka ovat huomattavia ja tulee huomioida neksus-lähestymistavan suunnittelussa.*
- *Suomi neuvottelee palautuksia koskevista yhteistyöpöytäkirjoista Somalian kanssa. Palautussopimusten toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tulee edelleen selvittää. Palautussopimukset tulee laatia ja toteuttaa kansainvälisten sopimusten ja ihmisoikeussopimusten periaatteiden mukaisesti.*
- *Rauhan, yhteiskunnan toimivuuden ja valtionrakentamisen kannalta myös paikallishallinnon rakentaminen ja peruspalveluiden luominen on keskeistä. Muutosprosessien tulee perustua yhteiselle omistajuudelle (ml. kylien vanhimmat), mutta varmistaa samalla naisten osallisuus.*
- *Nuorison suuri ja alati kasvava osuus Somalian väestöstä korostaa koulutuksen, elinkeinorakenteen ja työpaikkojen luomisen kiireellisyyttä.*
- *On erittäin tärkeää, että seksuaali- ja lisääntymisterveys ja oikeudet (ml. oikeus ehkäisyyn ja ehkäisyn saavutettavuus) näkyvät konkreettisesti terveydenhuollon kehittämisessä (esim. YK:n väestörahaston tuella tuetut Banadirin sairaalan tarjoamat palvelut)*
- *Maaohjelman ja aktiivisen vaikuttamisen kautta Suomi näkyy Somaliassa kansainvälisessä yhteistyössä (ml. EU ja YK). Resurssit tämän aseman vahvistamiseen tulee turvata myös jatkossa.*

Kaksi erilaista naapuria

Kenian maaprofiili

Kenia profiloituu itäisen Afrikan moottorina, mitä tukee nousu vähiten kehittyneiden maiden luokasta matalan keskitulon maaksi Maailmanpankin luokituksella (2014). Kenia on myös saanut päätökseen vuosia jatkuneet vapaakauppaneuvottelut EU:n kanssa.² Kenian visio on nousta keskitulon maaksi vuoteen 2030 mennessä. Tämä hanke on ollut vastatuulella koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan välillisten vaikutusten tultua positiivisen kehityksen tielle. Maailmanpankin arvion mukaan Kenia ei tule nousemaan keskitulon maaksi tällä aikataululla, vaikka talouskasvu on ollut keskimäärin viiden prosentin luokkaa viimeisen parin vuosikymmenen ajan (koronavuodet pois lukien) ja jatkunee lähivuosina samalla tasolla. Palvelusektorin kasvu on vauhdittanut talouskasvua ja teollisuus on ohittanut maatalouden, joka on kuitenkin edelleen keskeinen sektori. Toisaalta kasvua on vauhditettu myös julkisella velalla, jonka suhde BKT:hen on noussut 39 prosentista vuonna 2012, 68,2 prosenttiin vuonna 2021 (vrt. Suomi).

² Alun perin Kenian oli Itäisen Afrikan yhteisön alueellisen vapaakauppasopimuksen moottori. Nyt solmittava kahdenvälinen vapaakauppasopimus on huomattavasti suppeampi ja kattaa lähinnä maataloustuotteiden kaupan sekä kaupan fasilitoinnin, ei esimerkiksi investointeja.

On myös huomioitava, että Kenian talous ja sen tulevaisuus nojautuvat vahvasti ilmastoherkille aloille (turismi ja maatalous). Lisäksi villieläinten ja muiden luonnonvarojen (ml. kalakannan) laitton ja kestämaton käyttö muodostavat sekä taloudellisen että toimeentuloja koskevan mittavan uhan Kenialle. Velkaantumisen ohella laukkaa inflaatio ja *Transparency Internationalin* mukaan korruptio syö noin kolmanneksen valtion resursseista, mikä murentaa myös kansalaisten luottamusta valtioon. Laajan informaalin sektorin osuus vaikeuttaa työttömyyden arviointia, mutta alityöllisyys ja työpaikkojen laatu ovat valtava ongelma. *Ibrahim Index of African Governancen* mukaan hyvää edistystä on kuitenkin tapahtunut erityisesti naisten sosioekonomisten mahdollisuuksien osalta sekä infrastruktuurin kehityksessä ml. digitaalinen saavutettavuus ja energian saatavuus. Sen sijaan hallinnon tilivelvollisuuteen ja läpinäkyvyyteen, kansalaisyhteiskunnan tilaan ja kokoontumis- ja yhdistysvapauksiin sekä julkishallinnon tilaan liittyvät mittarit painuvat alaspäin. Civicus-järjestö arvioi Kenian kansalaisyhteiskunnan tilan olevan rajoitettu (obstructed), joka kuitenkin alueellisessa vertailussa on vapaampi kuin naapurinsa.

Kenia sijoittuu kestäväen kehityksen kansainvälisessä vertailussa sijalle 123/166. Noin 39 % Kenian väestöstä on tällä hetkellä alle 15 vuotta ja ikäluokka 10-14 vuotiaat kaikkein suurin. Vaikka talouskasvu on laskenut köyhyysastetta, joka on nykyisellään noin 24%, köyhien ihmisten määrä kasvaa ja eriarvoisuus lisääntyvät väestönkasvun myötä. Nykyisellään Kenia ei tule onnistumaan äärimmäisen köyhyyden poistamisessa vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi on eri väestöryhmiä, jotka ovat jäämässä myönteisestä kehityksestä jälkeen. Näihin kuuluvat etniset vähemmistöt, pakolaiset, tietyn kategorian naiset kuten teiniäidit ja lesket, LHBTIQ-yhteisön jäsenet ja vammaiset henkilöt sekä kaupunkislummien köyhät.

Kenia on ollut alueellisessa vertailussa kohtuullisen vakaa maa. Kuitenkin köyhillä pohjoisen ja rannikon aluilla, (josta yhteydet Somaliaan ml. *Mombasa, Kwalen* alue, jossa vierailimme) epävakaus ml. extremismi ja rikollisuus sekä ruokaturvattomuus ovat nousussa. Kenia kantaa myös isoa taakkaa pohjoisen raja-alueen pakolaisista, joita moninkertaiset kriisit lisäävät. *Kansainvälisen ja Suomen Punaisen Ristin* mukaan Kenian kantokyky on tämän suhteen ylittymässä.

Somalian maaprofiili

Somalia on yksi maailman hauraimmista valtioista. Radikaali-islamistinen Al-Shabaab hallitsee edelleen suuria alueita maaseudulla. Sen vaikutusvallan (sotilaallinen, ideologinen ja taloudellinen) patoaminen on Somalian hallituksen pääprioriteetteja. Humanitaarinen tilanne on hälyttävä, jota ilmastonmuutos ja sen tuomat ääri-ilmiot, kuten kuivuus mutta myös tulvat, kärjistävät. Kuivuus kattaa 80 % maasta ja siitä kärsii noin 70 % väestöstä.

Noin 70 prosenttia väestöstä elää köyhydessä. Jopa 3,8 miljoonaa ihmistä on maan sisäisiä pakolaisia (ml. jo pidemmän aikaa siirtyneitä) konfliktien ja kuivuuden vuoksi (*internally displaced person, IDP*). Somalian väestö on nuorta: 75% on alle 35-vuotiaita.

Naisiin kohdistuva väkivalta on hyvin yleistä, samoin laajamittainen (98% naisista) sukupuolielinten silpominen (*female genital mutilation, FGM*). Äitiyskuolleisuusluvut, johon silpominenkin vaikuttaa, ovat maailman korkeimpia (692/100000). Somaliassa jokainen nainen synnyttää keskimäärin kuudesta seitsemään lasta. Lapsiavioliitot ovat yleisiä; noin 45 % tytöistä on naimisissa 18-vuotiaana. Koulunsa aloittavien lasten osuus on alhainen, noin 30 prosenttia.

Somalian yhteiskunnan perusrakenne muodostuu klaanijärjestelmästä. Myös poliittinen valta jaetaan klaanien kesken. Naisten osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon pysyy edelleen

vähäisenä. Somalia on asettanut 30 prosentin naisten edustuksen vähimmäisosuuden parlamenttiin, mutta naisparlamentaarikkoja on kuitenkin vain 20 prosenttia ja heidän työskentelynsä on äärimmäisen haasteellista. Al-Shabaab on pystynyt vakiinnuttamaan asemaansa valtaamillaan alueilla palveluntarjoana, mikä heikentää hallituksen asemaa.

Tätä taustaa vasten Suomen toiminnan painopisteet ovat erittäin relevantteja. Vuosien 2021–2024 maastrategian päätavoitteita ovat Suomen ja Somalian välisten suhteiden monipuolistaminen, rauhan ja valtionrakennuksen edistäminen, sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten oikeuksien tukeminen sekä terveydenhuollon ja opetusalan osallisuutta ja tasa-arvoa huomioivan kehityksen tukeminen. Suomen kahdenvälisellä kehitysyhteistyöllä Somaliassa (maaohjelma 2021-2024) parannetaan naisten ja tyttöjen asemaa, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä vahvistetaan valtionrakennusta ja luottamusta valtioon.

Suomen Somalia-maaohjelma suuruus on vuosina 2021–2024 noin 13,7 MEUR vuosittain. Suomi suuntasi Somaliassa tehtävään humanitaariseen työhön vuonna 2022 yht. 17,5 MEUR (ml. tuki Ukrainasta Somaliaan suuntautuviin Maailman ruokaohjelman WFP:n viljakuljetuksiin).

Suomen ja Somalian välisiä siteitä vahvistaa Suomessa asuva somalidiaspora, johon kuuluu yli 20 000 Suomen kansalaista. Tavoitteena on, että diaspora kehittää aktiivisesti kauppasuhteita ja on mukana yhteistyöhankkeissa.

Keskeisiä kärkiä Kenian tapaamisista

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen

Suomen Kenian kehitysyhteistyön maaohjelman ensimmäisen tulosalueen tavoite on, että naiset osallistuvat merkittävällä tavalla päätöksentekoon ja kaikki naiset ja tytöt ovat turvassa väkivallan uhalta. Suomen kahdenvälinen tasa-arvohanke tukee Kenian hallinnon asettamaa päämäärää eliminoida sukupuolittunut väkivalta ja sukupuolielinten silpominen vuoteen 2026 mennessä. Hankkeella ehkäistään ja vähennetään naisiin ja lapsiin kohdistuvaa ja sukupuolittunutta väkivaltaa (*gender-based violence, GBV*) ja vahvistaa uhreille tarjottavia palveluja erityisesti maakuntatasolla, jossa esimerkiksi naisten silpomista esiintyy edelleen laajasti (arvio 15% naisista). Hankkeen välittömänä tavoitteena on parantaa viranomaisten kykyä tehdä väkivallan vastaista työtä, vahvistaa viranomaisten välistä yhteistyötä, tuottaa palveluja väkivallan uhreille (huomioiden haavoittuvat ryhmät).

Hankkeen esittelyä emännöi tasa-arvoasioista vastaava ministeri Aisha Jumwan (*State Department for Gender*) sekä hankkeen teknisestä avusta vastaava Niras Finland. Tapaamisessa keskustelimme paljon sosiaalisten normien muuttumisen hitaudesta ja siitä kuinka tärkeää on saada miehet mukaan tähän työhön. Hankkeessa yhteisöjohtajilla (*Elders*) on erityinen rooli erityisesti väkivallan ennaltaehkäisyssä ajattelun muuttajina. Suomen tuki on hankekokonaisuudelle (max) 5 miljoonaa euroa. Vastaavasti Kenian hallinto on sitoutunut vähintään 1 miljoonan euron rahoitusosuuteen (nk. *counterpart funding*).

Vierailimme Mombasan lähellä Kwalen piirikunnassa tutustumassa Suomen YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin yhteistyöhön kuvernöörin toimistolla ja naisryhmien vieraana. Suomi on myös yksi UN Womenin suurimmista yleisrahoittajista globaalisti. Tänä vuonna Suomen yleistuki on 19 miljoonaa euroa. Keniassa tuen volyymi on yhteensä 4,86 miljoonaa euroa vuosille 2020-2023. Ohjelmassa on kolme komponenttia: 1) tuki naisten osallistamiselle poliittisessa päätöksenteossa, 2) tuki naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan poistamiselle, ja 3) tuki naisten kapasiteetin kasvattamiselle

osallistua rauhan ja turvallisuuden prosesseihin (Kenian toisen kansallisen Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 -toimintasuunnitelman mukaisesti). Tuki sisältää suomalaisen tuloksellisuusasiantuntijan.

Ohjelmaa toteutetaan kansallisella tasolla ja neljässä maakunnassa, joita leimaavat patriarkaaliset rakenteet, köyhyys ja extremismin vahvistuminen. Kwale on yksi näistä maakunnista. Yhteistyön myötävaikutuksella muslimivaltainen Kwale sai ensimmäisen naispuolisen kuvernöörin Fatuma Achanin, jonka edustajan Sylvia Chidodo Lelin tapasimme. (Itse kuvernööri oli kiireinen Kuningas Charlesin samanaikaisen vierailun vuoksi, priorisointi ymmärrettävä).

Naispuolisten ehdokkaiden ja edustajien määrä kasvoi vuoden 2022 yleisvaaleissa (esim. kuvernöörin määrä nousi kolmesta seitsemään ja suoraan valituista kansanedustajista nyt 10 % on naisia verrattuna aiempaan 8 %). Naisia on saatu paikallisiin rauhankomiteoihin ja myös näiden johtoasemiin. Suunta on positiivinen, mutta ei vielä tavoitteessaan. Esteet liittyvät sosiaalisiin normeihin, ehdokkuuden kustannuksiin, ehdokkaiden kohtaamaan häirintään ja väkivallan uhkaan, joita tapaamisissa kuulumme.

UN Womenin tuen avulla on myös koulutettu poliiseja ja terveysviranomaisia ja tarjottu useille sadoille sukupuolittuneen väkivallan uhreille tarvittavia terveys- ja sosiaalitukipalveluja sekä oikeuspalvelutukea. UN Women nosti esille myös ilmastonmuutoksen osana toimintaympäristön muutosta, joka vaikuttaa naisten asemaan. Toisaalta hiilikauppa nähtiin uutena mahdollisuutena esim. Kwalen alueella, jossa on vielä metsiä jäljellä.

Tapaamisissa paikallisten UN Women naisryhmien kanssa ja heidän kokouksissaan kuulumme naisten kokemuksia siitä, miten yhteistyö on muuttanut heidän elämänsä. Keskeinen huomio liittyi siihen, miten lainsäädännön muuttaminen ja nyt voimassa oleva reformoitu tasa-arvoa ohjaava laki tarvitsee rinnalle juuri tällaisia tukitoimia, jotta lainhenki saadaan ulotettua myös naisten arkeen ja oikeuskäytäntöihin. Esimerkiksi rankaisemattomuus on edelleen vakava ongelma. Naiset kertoivat myös lisääntyneen extremismiin, rikollisuuteen ja huumeiden/huumeikaupan tuomasta pelosta ja vakavasta huolesta alueen nuorison tulevaisuuteen liittyen. Huolet linkittyvät myös ilmastonmuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin kyläyhteisöissä, kun maatalouden heikko tuottavuus heikentyy entisestään.

Koulutus ja nuorisotyöllisyyden vahvistaminen

Työikäisten väestö tulee seuraavien kymmenen vuoden aikana kasvamaan arviolta miljoonalla vuosittain. Tällä hetkellä kuitenkin vain noin 10 prosenttia nuorista löytää työtä virallisen sektorin parista. Tuottavien ja säällisten työpaikkojen luominen kasvavalle nuorisoväestölle on Kenian kehityksen kuuma kysymys. Suomi on yhdessä Saksan kanssa pyrkinyt osaltaan vastaamaan tähän nelivuotisella ”*Youth employment and vocational training*” – hankkeella (2023-2026). Yhteishankkeen tavoitteena on edistää käytännönläheistä, kustannustehokasta ja työelämälähtöistä ammatillista koulutusta. Nykyisen hankkeen tavoitteena on inklusiivisen ja työelämälähtöisen oppisopimuskoulutuksen kehittäminen ja laajentaminen koko maahan. Suomen rahoitusosuus on 8 miljoonaa euroa, Saksan 7 miljoonaa euroa ja kenialaisten kumppanien rahoitus arviolta 2,5 miljoonaa euroa. Vierailimme Mombasassa hankkeen piiriin kuuluvassa *Kenya Coast National Polytechnic* – oppilaitoksessa, jossa koulutetaan opiskelijoita turismi-, ravintola-, maatalouteen ja insinöörialoille. Harjoittelu ja oppisopimusjakso on integroitu opetukseen. Kaikkiaan opiskelijoita on noin 7000.

Vierailimme myös Suomen World Visionin nuorisotyöhankkeessa Githurain alueella Nairobissa. Sinne on avattu digihub, jossa nuoret voivat tehdä online-työtä, saada mentorointia ja osallistua kursseille, joilla tietotekniikkaa voi ottaa haltuun. Digitalisaatio on edennyt kovaa vauhtia Keniassa ja erilaiset IT-taidot ovat kysytyjä työmarkkinoilla.

Demokratia, ihmisoikeudet, oikeusvaltio ja hyvä hallinto

Tällä hetkellä Kenian parlamentissa naisia on yhteensä 82 edustajaa (349:stä paikasta, sisältäen 47 naisille varattua kiintiöpaikkaa, yksi per maakunta) eli 23 prosenttia. Senaatissa on 67 paikkaa, joihin valitaan yksi kustakin 47:stä maakunnasta. Viime vaaleissa vain kolme naista valittiin senaattoriksi. Tämän lisäksi on kiintiöity 16 paikkaa naisille, kaksi nuorison (18–34 v.) edustajille, joista toinen on mies ja toinen nainen, sekä kaksi vammaisten edustajille, joista toinen mies ja toinen nainen. Tapasimme Kenian parlamentissa näihin ryhmiin kuuluvia edustajia ja heidän järjestöjään. Saimme heiltä herättäviä kysymyksiä esimerkiksi vammaisten kansanedustajien ja vammaisten naiskansanedustajien määrästä Suomen eduskunnassa ja miksei heitä ole/ole ollut enemmän. Vierailun järjesti Demo Finlandin kumppani *Westminster Foundation for Democracy*.

Transparency International (TI) on toiminut Keniassa vuodesta 1999. TI Kenya edistää korruption vastaista työtä, läpinäkyvyyttä ja tilivelvollisuutta. Se tekee vaikuttamistyötä, tutkimusta, koulutusta ja kansalaisvaikuttamista. Transparency Internationalin korruptioindeksissä Kenia sijoittui vuonna 2023 sijalle 126/180. Tapasimme toiminnanjohtaja *Sheila Masinden*, jonka mukaan korruptio on edelleen valtava haaste, mutta myös pientä edistymistä on havaittavissa. Korruptiota esiintyy kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja sektoreilla. Se tuhoaa talouden resursseja (noin 30% valtion budjetista). Vuoden 2010 perustuslaki antaa lainsäädännöllistä selkärankaa korruption kitkemiselle, mutta haaste on valtava. Korruptiota tapahtuu ylibudjetointina, paisutetuissa julkisissa hankinnoissa ja vaalikampanjoinnissa, mikä syö demokratiaa. Ehdokkaaksi asettuminen on kallista ja rahoittajiin syntyy epäterveitä riippuvuussuhteita. Suomi on tukenut TI Kenyan hankkeita vuodesta 2013 paikallisen yhteistyön määrärahoihin (vuosittain noin 200 000€). Sen tavoitteena on marginalisoitujen ryhmien osallistaminen päätöksentekoon ja hallintoon paikallistasolla.

Kohtaukset ihmisoikeuspuolustajien, kuten KIOS-säätiön tukeman PEMA-järjestön edustajien kanssa kuului vierailun mieleenpainuvimpiin. KIOS on rahoittanut Mombasasta käsin toimivaa, jäsenpohjaista sateenkaarijärjestö Pema Kenya vuodesta 2018 asti. PEMAlla on 15 vuoden kokemus alueella toimimisesta ja se on tunnettu etenkin toimivasta yhteistyöstään uskonnollisten johtajien, mutta sittemmin myös terveydenhuollon, oikeusviranomaisten sekä poliisien keskuudessa. PEMAn pitkän ajan tavoitteena on edistää Kenian rannikon alueen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen pääsyä palveluihin, luoda tilaa ja toimintaedellytyksiä näiden ryhmien poliittiselle osallistumiselle sekä vahvistaa tietoisuutta näiden ryhmien oikeuksista ja seksuaalisuuden sekä sukupuolen moninaisuudesta. Meneillään olevalla KIOSin rahoituksella PEMA pyrkii erityisesti edistämään sateenkaari-ihmisten turvallisuutta ja oikeuden saatavuutta.

HLBTIQ-ihmisten suojeluntarve on valitettavassa kasvussa konservatiivisella muslimienemmistöisellä rannikkoalueella. Tapaamisessa kuulumme sateenkaari-ihmisiin kohdistuvasta protesteista, väkivallasta ja henkilökohtaisesta vainosta. Tapaukset ovat jopa lisääntyneet sateenkaarivastaisen liikkeen vahvistumisen sekä disinformaation myötä viime vuosina. Keskeinen tapaamisista nousnut viesti oli ottaa sateenkaari-ihmisten oikeudet esille kaikissa yhteyksissä ja normalisoida ne. Esimerkiksi gay-vastaisuus estää turismin lisäämistä Mombasan seudulla, millä on puolestaan merkittävää vaikutusta rannikon elinkeinoille. Sateenkaari-yhteisö ei ole myöskään saanut tukea

oikeuksilleen alueen kansanedustajilta (pikemminkin päinvastoin), mikä tulisi ottaa esille myös demokratiayhteistyössä.

Search for Common Ground on kansainvälisesti tunnettu rauhanrakennukseen ja konfliktien transformaatioon erikoistunut järjestön edustaja, joka on toiminut Keniassa vuodesta 2008 lähtien. Järjestö on ollut Suomen keskeinen yhteistyökumppani Nuoret, rauha ja turvallisuus -työssä. Suomi on tukenut Searchin Nuoret, rauha ja turvallisuus -agendan työtä 230.000 eurolla vuonna 2022. Sen toiminta keskittyy erityisesti radikalisaation ehkäisemiseen niin kutsutulla Swahili-rannikolla Somalian rajalta aina Pohjois-Mosambikiin asti. Rannikkoseutu on perinteisesti ollut marginaalissa suhteessa Kenian keskushallintoon ja monet sosiaaliset ongelmat väkivaltaisesta ekstremismistä huumausaineisiin korostuvat alueella, samoin kuin ilmastonmuutos.

WWF esitteli Nairobien kansallispuistossa tehdyn retken aikana työtään laittoman villieläinkaupan lopettamiseksi Itä-Afrikassa (Kenia, Tansania ja Uganda). Turismi on alueella merkittävä elinkeino, mutta salametsästys ja luonnonvarojen kestämaton käyttö ja nyt myös ilmastonmuutos uhkaavat luonnonpuistoja, jotka houkuttelevat turisteja. Laiton puu- ja villieläinkauppa linkittyy usein muuhun laittomaan toimintaan ja WWF on kouluttanut viranomaisia puuttumaan tähän. WWF on työssään todennut ilmastonmuutoksen lisänneen konflikteja alueella, kun luonnonvarat esimerkiksi kuivuuden takia käyvät rajallisiksi.

Kiristynyt humanitaarinen tilanne alueella kuormittaa Keniaa

Afrikan Sarven humanitaarinen tilanne heikkenee huolestuttavasti sekä konfliktien että ilmaston ääristymisen vuoksi. Punainen risti toimii alueella kansainvälisen komitean (ICRC:n), Punaisen puolikuun yhdistysten sekä kansallisten yhdistystensä kautta. Nairobi on molemmille alueellinen keskus. Suomen Punaisella Ristillä on katastrofivalmiuteen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja – oikeuksiin liittyvää yhteistyötä Kenian Punaisen Ristin kanssa ulkoministeriön rahoituksella. Kahdenvälisen maaohjelman puitteissa Suomi tukee Kenian Punaisen Ristin sukupuolittuneen väkivallan vastaista työtä kolmessa maakunnassa Keniassa.

Tapaamisessa ICRC:n, Kenian ja Suomen SPR:n kanssa kävimme läpi humanitaarisen tilanteen maittain ja opimme, miten paikallinen kriisi vaikuttaa alueelliseksi ja miten esimerkiksi Etelä-Sudanin, Somalian ja Kenian tilanteet kietoutuvat yhteen. Tätä dynamiikkaa ei tunneta riittävästi kansainvälisesti ja se jää varjoon myös Kenian maa-analyyseissä ja rahoitustarpeissa. Esimerkiksi Etelä-Sudanissa on huhtikuun 2023 jälkeen neljä miljoonaa ihmistä joutunut jättämään kotinsa. Tämä luo painetta erityisesti Kenialle (esim. Kakuman jo pahasti ylikuormittunut pakolaisleiri). Ratkaisua ei ole näköpiirissä, mutta rahoitus loppumassa. Poliittisia vastauksia konflikteihin ja resilienssin vahvistamista tarvitaan kiireesti kaikilla tasoilla (Afrikan unioni, alueellisesti, kansallisesti, paikallisesti). Humanitaariset toimijat tekevät parhaansa siinä tilassa, mitä heillä on. Lokalisatio ja paikallisten vapaaehtoisten kouluttaminen on keskeistä. Selviytymiseen tarvitaan toivon perspektiiviä. Katse kääntyy myös kehitysyhteistyön avunantaja-yhteisöön: yhteistoimintaa rauhantyön, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön välillä on tiivistettävä lähtien yhteisestä tilanneanalyysistä. Rahoitusinstrumentit tulee palvella tätä kokonaisuutta ja vahvistaa paikallisten toimijuutta.

EU-yhteistyö: kiristyneen kilpailun Global Gateway ja vapaakaupan seuraava vaihe

EU:n delegaatio toimii paitsi EU:n instituutioiden edustajana Keniassa, se myös koordinoi jäsenmaiden toimintaa. EU:n monivuotinen kehitysyhteistyöohjelma (Multi-Annual Indicative Programme, MIP) vuosille 2021-2027 käsittää kolme osa-aluetta: 1) vihreä siirtymä, 2) inhimillinen kehitys sisältäen digitalisaation ja 3) demokraattinen hallinto, rauha ja turvallisuus. Tasa-arvokysymykset näkyvät suunnitelmassa läpileikkaavasti. Kokonaisbudjetti vuosille 2021-2024 on EUR 324 miljoonaa. Keniassa on kaksi maatason Team Europe –aloitetta, joiden kautta EU toteuttaa Global Gateway – strategiaansa: vihreä siirtymä (Green Deal) ja ihmiskeskeinen digitalisaatio (Human-Centred Digitalisation). Vihreä siirtymä – aloitteen tavoitteena on tukea Kenian kehitystä ilmastoneutraaliksi, lajirunsautta tukevaksi, kestäväää talouskasvua ja työpaikkoja tarjoavaksi vihreäksi taloudeksi. Aloitteen alla on 158 käynnissä olevaa hanketta, joiden yhteisarvoksi on laskettu noin 3,47 mrd. euroa. Nämä mittasuhteet korostavat Suomen EU-vaikuttamisen kehityspoliittista merkitystä. Ovia avautuu myös suomalaisilla toimijoille. Finnfund on jo mukana.

Tapaamisissa delegaation johto kertoi, miten geopoliittinen kilpailu on kiristynyt alueella (erityisesti Kiina ja muut non-likeminded maat, joiden kehitysyhteistyötoimista ei virallisia tilastoja) ja miten kehityspoliittiset muutokset jäsenmaissa tuovat oman haasteensa EU-koordinaatiolle (ml. avun ehdollisuus). Kenian huomattavat alueelliset erot, velkaongelma ja korruptio ovat iso haaste. Yli viisitoista vuotta kestäneet vapaakauppaneuvottelut EU:n kanssa ovat tulleet tärkeään vaiheeseen, kun (kattavuudeltaan EU:n tavoitetta suppeampi) vapaakauppasopimus Kenian ja EU:n välillä allekirjoitettiin 18.12.2024. Sopimus takaa lähtökohtaisesti kenialaisille tuotteille tullittoman ja kiintiöttömän pääsyn EU-markkinoille. Vapaakauppasopimuksen myötä rajoitteet eivät enää liity tulleihin ja kiintiöihin, mutta edelleen standardeihin ja alkuperäsäännöksiin, mikä vaatii jatkuvaa kapasiteetin vahvistamista. Vapaakauppaneuvotteluja jarruttivat Kenian määrittämät tarpeet suojata EU-tuonnilta osaa maataloustuotteistaan (ml. ruokaturvaperusteet) ja teollisuuttaan sekä kiista investointien sisällyttämisestä sopimuksen piiriin. Suojalausekkeet sisältyivät lopulta EU-Kenia vapaakauppasopimukseen, investoinnit eivät vielä tässä vaiheessa.

YK-yhteistyö Nairobin "Globaalin etelän päämajassa"

Nairobi on globaalissa mittakaavassa YK-järjestöjen keskittymä (maakoordinaattori ja 24 järjestöä). YK:n työtä Keniassa ohjaa viime vuonna julkaistu kestävän kehityksen yhteistyöstrategia – UN Sustainable Development Cooperation Framework (2022-2026). Tapasimme YK:n strategian toteuttamista johtavan YK:n maakoordinaattori Stephen Jacksonin. YK:n yhteiset päätavoitteita ovat hyvä hallinto, sosiaaliturva, naisten ja nuorten voimaannuttaminen, koheesio ja ihmisoikeudet, inkluusiivinen kasvu, vihreä siirtymä, kiertotalous, luonnonvarojen hallinta, biodiversiteetti, maatalous, ravitsemus ja ruokaturva. "*Leave no one behind*" -periaate, eli ketään ei jätetä jälkeen, on erittäin vahvasti läpileikkaavana teemana ja keskittyy erityisesti naisiin ja tyttöihin, nuoriin ja lapsiin sekä pohjoisen ja idän kuivilla alueilla ja kaupunkien slummialueilla asuviin. Maakoordinaattorin pääviesti meille oli se, ettei Kenia pääse eteenpäin ilman että se ratkaisee kasvavan eriarvoisuuden ongelmaa. Hänen mukaansa Kenialla on selkeästi kahdet kasvot, joista yhtä kuvaa alemman tulotason maan lupaava, tulevaisuuteen katsova profiili sekä Nairobiin keskittynyt "yritys- innovaatio- ja tekno – saareke", ja toista ilmastonmuutoksen tulevaisuudessa entisestään kurittama köyhä katastrofien maa. Myös Jackson korosti korruption kitkentää. Digitalisaatio voi tässä olla merkittävä läpinäkyvyyden lisääjä (ml. tullijärjestelmä). Lisäksi Kenialla on vielä käyttämätöntä viljelykelpoista maata ja korkea hiilen sidontapotentiaali, kunhan maahan saadaan riittävästi vastuullisia investointeja.

Yhteistyöstrategian alustava budjetti noin 1,8 miljardia Yhdysvaltain dollaria. Kehitysrahoituksen mobilisointi eri lähteistä on yksi tärkeä prioriteetti YK:lle ("ODA has to do judo"). YK:n

maakoordinaattori on ajanut vahvasti yhteisen YK-rahaston (One UN Fund) perustamista. Vielä on epäselvää, miten avunantajat tulevat tähän lähtemään mukaan. Ruotsi ja Norja tukevat aloitetta.

YK:n ympäristöohjelman (*UN Environment Programme, UNEP*) tehtävänä on edistää ympäristöllisesti kestävästä kehitystä YK-järjestelmässä sekä toimia ympäristön tilan puolestapuhujana, maailmanlaajuisen ympäristöagendan asettajana ja koordinoida ympäristöasioita YK-järjestelmässä. UNEPin työohjelman ytimessä on planetaarisen kolmoiskriisin – ilmastonmuutos, luontokato ja ympäristön pilaantuminen – ratkaiseminen. UNEPin sekä YK:n asuinyhdyskuntaohjelma UN Habitatin päämajat Nairobissa ovat ainoat globaalissa etelässä sijaitsevat YK-päämajat. Näiden merkitys Kenialle isäntämaana ja Afrikalle on erittäin tärkeä. Suomi vaikuttaa UNEPissa aktiivisesti ja on tukenut sitä perustamisestaan saakka. Taloudellisella ja poliittisella tuella Suomi edesauttaa tavoitteitaan kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa. Suomen vuosittainen rahoitus on viime vuosina ollut 2,5 MEUR. Aktiivisesti UNEPissa ja UN-Habitatissa toimimalla Suomi saa laajalti näkyvyyttä Afrikassa ja globaalissa etelässä.

Tapasimme UNEPin varapääjohtajan Elizabeth Maruma Mrema ja hänen tiimejään. Tapaaminen keskittyi pitkälti seuraavan UNEAn kokouksen (The United Nations Environment Assembly) valmisteluun ja ympäristösopimuksien tilanteeseen, joka Maruma Mrema näki monenkeskisen sääntöoperaisen järjestelmän testiksi. Muovisopimus edistyy lupaavasti, Valtamerien suojelusopimus on jäljessä aikataulussa ja Pariisin ilmastopimuksen "Loss and Damage" –rahastoon kohdistuu suuria odotuksia globaalissa etelässä, mutta lopputulos vielä epävarmaa. Kuulimme myös siitä, miten UNEP tekee merkittävää työtä kriisi- ja konfliktialueilla ympäristötuhojen arvioimiseksi ja niihin vastaamiseksi. UNEP aloittaa tuen Ukrainalle sodan ympäristötuhojen selvittämiseksi.

Finnfundin Kentegra-sijoitushanke: pienviljelijöiltä vientiin

Vierailimme sisälsi tutustumiskäynnin Finnfundin *Kentegra*-sijoitushankkeeseen Nairobin lähellä. Kentegra on yksi johtavista pyretriinin tuottajista Keniassa. Pyretriini on dalmatianpäivänkakkarasta peräisin oleva ainesosa, jota käytetään globaalisti biohajoavien torjunta-aineiden valmistukseen. Pyretriinin tuotanto on ollut merkittävä toimiala Keniassa, ja on korkeimmillaan ollut maan kolmanneksi tärkein vientiala. Valtaosa tuotannossa suuntautuukin vientiin, pääosin Eurooppaan, ei kotimarkkinoille.

Kentegran kehitysvaikutukset linkittyvät suoraan kestävästä kehityksen ympäristötavoitteisiin, työllisyyteen, toimeentuloon, luontopohjaiseen maatalouteen ja sukupuolten tasa-arvoon. Kentegra ostaa raaka-aineensa suoraan noin 25 000:lta paikalliselta pienviljelijältä, jalostaa tuotteen ja myy lopputuotetta kansainvälisille markkinoille. Noin puolet pienviljelijöistä on naisia. Lopputuotejäämät ovat vähäisiä verrattuna kemiallisiin torjunta-aineisiin, ja tuotteen tarjonnan lisääminen tukee turvallisen luomuviljelyn kehittämistä ja kasvattamista kansainvälisesti. Dalmatianpäivänkakkaran etuna on verrattain hyvä kuivuuden kestävyys, tuottavuus (myös korkeuksissa, joissa muut kasvit eivät menesty). Kukka tuottaa satoa kahden viikon välein 9-10 kuukautta vuodessa. Pienviljelijöiden tulot voivat olla jopa 8-10 kertaa suuremmat perinteisiin viljelykasveihin (esim. maissiin ja perunaan) verrattuna. Viljelijöitä kannustetaan viljelmään ruokakasveja päivänkakkaran rinnalla (ruokaturva, korvaavat tulot). Viljelijöiden asemaan liittyvä kehitysvaikutusten arviointi perustuu kyselylomakkeisiin, joiden avulla arvioidaan myös vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Gender-vaikutus perustuu naisviljelijöiden määrään ja tyytyväisyyttä kartoittaviin kysymyksiin. Jokaisen viljelijäperheen lapsen tulee käydä koulua. Viljelijöinä toimiminen Kentegran ketjussa opettaa

ajatteluun viljelyä yrittäjyytenä ja tuo taloudellista turvallisuutta. Kentengralla on ilmainen puhelinlinja, jonne voi soittaa ongelmatilanteissa. Ilmastonmuutos näkyy valitettavasti sadoissa. Kysyntä siemeniä kohtaan ylittää saatavuuden. Finnfund on sijoittanut 5 milj. US-dollaria omaa pääomaa yhtiön tuotantokapasiteetin laajentamiseksi. Yhtiön muihin sijoittajiin kuuluu mm. Yhdysvaltojen kehitysrahoituslaitos US DFC.

TradeMarkAfrica (TMA) Mombasan satamahankkeen ja kaupankäynnin tukena

Tutustuimme Suomen TradeMarkAfrica-ohjelman puitteissa antamaan tukeen Mombasan sataman kehittämiseen. TradeMark Africa (TMA) on alueellista kauppaa edistävä aloite. Tuen suuruus on ollut MEUR 6 vuosina 2010-2016, MEUR 9,8 vuosina 2017-2020 ja MEUR 10,5 vuosina 2021-2023. TMA:n myötävaikutuksella Itäisen Afrikan alueen kaupankäynti on sujuvoitunut, mm. kaupankäynnin kustannukset ja ajankäyttö ovat laskeneet. Kaupan sujuvoittaminen (*trade facilitation*) on yksi harvoista Maailman kauppajärjestö WTO:n tavoitteista, joista sen jäsenet ovat päässeet monenkeskiseen neuvottelutulokseen.

Mombasan satama on Itäisen Afrikan alueen (kattaen nk. Northern Corridor pääkauppa/kuljetusreitit Somaliasta, Etiopiasta, Etelä-Sudanista, Ugandasta, Kongo DRC:stä, Ruandasta, Burundista ja pohjois-Tansaniasta) ja East African Community EAC-tulliliiton tärkein satama-alue. Sataman budjetti on noin 110 miljoonaa euroa vuosittain. TMA on tehostanut merkittävästi Mombasan sataman toimintaa (lastin purku, käsittely ja kauttakulku), sekä luonut keinoja helpottaa muodollisuuksia rajat ylittävässä kaupassa (ml. digitalisaatio, lastin seuranta). Tapasimme sataman johtoa, Kenian satamaviranomaisia sekä TMA-hankkeen vetäjiä yhdessä Suomen kunniakonsulin kanssa.

Kenian satamaviranomaisten mukaan TMA on ollut tukena mm. satamainfrastruktuurin kehittämisessä, risteilyterminaalien rakentamisessa, konttien käsittelyalueen ja kolmikaistaisen ajo/prosessoinväylien rakentamisessa, päästöjen pienentämisessä, kasvien istutuksessa laajaa satama-aluetta ympäröiville rinteille (eroosion torjunta). TMA:n työn myötä keskimääräinen kontilla menevä aika Mombasan satamasta Kampalaan on pudonnut vuodesta 2017 4,5 päivästä vuonna 2021 3,1 päivään. TMA:n tavoitteet ovat kunnianhimoiset. Se pyrkii yhä enemmän hyödyntämään digitalisaation potentiaalia, tukemaan afrikkalaisia viejiä vähähiilisen kaupan edelläkävijänä, keskittymään ruokaturvan taustalla vaikuttaviin kaupan tekijöihin sekä edistämään osallistavaa kauppaa. Lisäämällä kaupan volyymejä sekä kestävyttä ja osallisuutta, TMA pyrkii luomaan työpaikkoja, vähentämään köyhyyttä, lisäämään talouskasvua ja Afrikan osuutta maailmanmarkkinoilla. Satamassa kuljetetaan myös öljyä ja tapaamisissa keskusteltiin suomalaisen öljyntorjuntaosaamisen mahdollisesta viennistä (ml. teknologia) ja yhteistyöstä.

Digitalisaatio tuo läpinäkyvyyttä, sillä voidaan vähentää rikollisuutta ja lisätä satamatoiminnan tuloja, mutta vierailun yhteydessä sen toimivuus ei vakuuttunut, sillä vain alle 10 % konteista tarkastetaan. Laiton villieläin- ja puukauppa on alueella erittäin suurta ja viranomaiskoulutuksista (WWF) huolimatta laitonta kauppaa ei olla saatu kitkettyä. Laittoman puun ja villieläinten kauppaan linkittyä usein laitton ase- ja huumekauppa. Huolta lisää se, että melko suuri osa transit-liikenteestä tulee Kongon demokraattisen tasavallan ja Etelä-Sudanin alueilta (yhteensä yli viidennes).

Tapaamisissa korostui hankkeen merkitys alueen taloudelle, mikä on ilmeinen. Toisaalta sataman johto ja dynaaminen TMA-tiimi tuntuivat edustavan toisistaan melko poikkeavaa toimintakulttuuria. Myöskään valmis risteilyterminaali ei näyttänyt olevan vielä käytössä. Tässäkin tapauksessa saattaa päteä kehitysyhteistyön menneistä opittu läksy. Pelkkä kovan infran rakentaminen ei yksin riitä.

Kehityspoliittisen toimikunnan matkaraportti

Rinnalla tulee kulkea hyvän hallinnon, johtamisen ja toimintakulttuurin ohjaus ja kapasiteetin vahvistaminen. Käytännössä lastien tarkastusten määrä ja laatu sekä korruption kitkeminen määrittävät satamahankkeen kokonaishyödyn.

Tapaamiset ja vierailut Keniassa:

Kenian hallituksen ja parlamentaarikoiden kanssa: Cabinet Secretary Gender and Affirmative Action honorary madam Jumwa and Principle Secretary General for Gender Anne Wangombe; KEWOPA – Kenya Women Parliamentary Association (UN Women – maaohjelman multi-bituella), KEDIPA – Kenya Disability Parliamentary Association (Demo Finland -kumppani) and KYPA – Kenya Young Parliamentarians Association (Lähetystön Nuoret, rauha ja turvallisuus –hanke); Kwalen piirikunnan varakuvernööri.

Kansainvälisten kumppanit: EU suurlähettiläs Ms. Henriette Geiger ja tiimi (poliittinen yhteistyö, kauppa ja kehitys ml. Global Gateway); Kansainvälinen Punainen Risti ICRC, SPR ja Kenian Punainen Risti; kunniakonsuli Salim Bajaber; UNWomen maatoimisto (maatoimiston johtaja Anna Mutavati; vierailu hankkeella Naiset, rauha ja turvallisuus multibihanke naisjohtajuus, naisiin kohdistuvan väkivallan vastustaminen); UN Resident Coordinator Stephen Jackson; UNEP Executive Director Elizabeth Mrema.

Kansalaisjärjestöt ja ihmisoikeuspuolustajat: WWF safari Nairobini kansallispuistoon, Transparency International Kenya; Ihmisoikeussäätiö KIOSin kumppani PEMA Kenya (LGBTIQ-ryhmien asema); Search for Common Ground –järjestö (Nuoret, rauha ja turvallisuus) ja World Vision nuorten työllisyysprojekti (ml. digityö, innovaatiot)
Yksityissektorin kehittäminen ja kauppa: Finnfund investment Kentegra Biotechnology; Trademark Africa (TMA)/Mombasan sataman kehittämishanke.

Tutkimus: Professori Petri Pellikka/Helsingin yliopiston Taita Taveta tutkimuskeskus
Kenya Coast National Polytechnic in Mombasa

Tapaamiset ja vierailut Somaliassa:

Kansainväliset kumppanit: UN Deputy Special Representative of the Secretary-General, Resident and Humanitarian Coordinator George Conway; YK:n Väestöraho UNFPA (Banadirin sairaala, naisten oikeudet, sukupuolittunut väkivalta, ml. silpominen), YK:n Lastenraho UNICEF (koulutus hauraissa tilanteissa ja katastrofeissa), Kansainvälinen Punainen Risti ICRC, Somalian Punainen Risti; Maailman siirtolaisuusjärjestö IOM (kapasiteetin vahvistaminen, SRHR, koulutus, diasporan rooli; Maailman ruokaohjelma WFP (ruokaturva, kouluruokailu ja humanitaarinen tilanne)

Kansalaisjärjestöt: Kirkon Ulkomaanapu (konfliktien ratkaisu ja sovittelu paikallishallinnossa, koulutus, tytöt koodaa)